

ЯЛТЫН БАГА ХУРЛЫН* 60 ЖИЛИЙН ОЙД ЗОРИУЛСАН ЭРДЭМ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ БАГА ХУРАЛ

Гадаад Хэргийн Яам, МОНЦАМЭ агентлаг, Монголын энх тайван найрамдлын байгууллагуудын холбоод хамтран Ялтын бага хурлын 60 жилийн ойд зориулан эрдэм шинжилгээний бага хурлыг 2005 оны 2 дугаар сарын 21-ний өдөр ГХЯ-ны хурлын танхимд зохион байгуулав. Тус хуралд УИХ-ын дарга Н.Энхбаяр, УИХ-ын гишүүн, Гадаад хэргийн сайд Ц.Мөнх-Оргил, УИХ-ын гишүүн Н.Энхболд, Д.Идэвхтэн, Г.Занданшатар, Н.Баяртсайхан, ОХУ, ИБУИНВУ-ын Элчин сайд нар, АНУ-ын элчин сайдын яамны зөвлөх, БНКау, Тажикстан улсын хэргийг тур хамаарагч нар болон ГХЯ, ШУА-ийн Олон улс судлалын хүрээлэн, Батлан хамгаалахын их сургууль, МЭТНБХ, МУИС-ийн ОУХС-ийн эрдэмтэн, дипломат, багш, судлаач нийт 100 орчим хүн оролцов.

Энэ дугаарт тус бага хурлын үндсэн илтгэлүүдийг бүрэн эхээр нь нийтэллээ.

Сэтгүүлийн редакци

УИХ-ЫН ДАРГА Н.ЭНХБАЯРЫН ХЭЛСЭН ҮГ

XX зууны дэлхийн түүх, олон улсын харилцааны практик, Монгол Улсын тусгаар тогтнолын хувь заяанд алтан үсгээр тэмдэглэгдэн үлдсэн нэгэн түүхэн үйл хэргийн учир та бид өнөөдөр энэ танхимд хуран цуглаад байна. Энэ бол эдүүгээгээс нэгэн жарны тэртээ тухайн үеийн АНУ, ЗХУ, Английн засаг, төрийн тэргүүн Рузвельт, Сталин, Черчилль нар болон эдгээр орны гадаад яамдын сайд нарын оролцоотойгоор Ялта хотноо болсон түүхт бага хурал билээ.

Ялтын хэмээн алдаршсан энэхүү бага хурлаар хэлэлцэн шийдвэрлэсэн асуудлуудын түүхэн ач холбогдол бүтэн жарны дараа өнөөдөр ч гэсэн асар их хэвээр байна.

Хүн төрөлхтөнд тоо томшгүй гай гамшиг, гашуун зовлон тарьсан дэлхийн хоёрдугаар дайныг эцэслэж энх тайван, эрх чөлөөт хөгжлийн замыг нээх түүхэн чухал яриа хэлэлцээрийн эхлэл нь чухам энэ л бага

*Гитлерийн Германы эсрэг холбоотон улсуудын тэргүүн нарын уулзалт 1945 оны 2-р сарын 4-11-нд Ялта хотын ойролцоо Ливадийн ордонд болсон билээ. Уулзалтанд И.В.Сталин, Ф.Д.Рузвельт, У.Черчилль нараас гадна гадаад яамны сайдууд, зэвсэгт хүчний штабын дарга нар, зөвлөхүүд оролцов.

Европт 2-р фронт нээгдэж Зөвлөлтийн арми Германы цэрэгт томоохон цохилт өгч байсан тэр үед уулзалт болсон билээ. Ялтын уулзалтын үеэр дэлхийн II дайны дараах улс гүрнүүдийн хүчний харьцаа тогтолцоог тодорхойлсон түүхэн ач холбогдолтой шийдвэр гаргасан болно.

Уулзалтын үеэр Герман бүрмөсөн бууж өгснөөс хойш 2-3 сарын дотор Орос улс Японд дайн зарлаж Алс Дорнодын бүрэн бүтэн байдал, аюулгүй байдлыг хангах, түүний дотор Монгол Улсын статус-кво-г хэвээр байлгахаар тохиролцсон билээ. Ялтын бага хурлын энэ заалт нь Монгол Улсын тусгаар тогтнолыг их гүрнүүд хүлээн зөвшөөрсөн анхны алхам болсон. Үүгээр Монгол Улс НҮБ-д элсэх боломжтой болж дэлхийн тусгаар тогтносон улсуудын эгнээнд орсон юм.

хурлын үед тавигдаж цаашид, цэрэг, улс төр, дипломатын аргаар үргэлжилсний үр дүнд дэлхийн хоёрдугаар дайн дуусгавар болсон билээ. Дайныг төгсгөх түүхэн үйл хэрэгт Ялтын бага хурлын гүйцэтгэсэн үүрэг үнэний түүхийн их шаштирт хүндтэй байр эзлэн үеийн үед дуурсагдах учиртай юм.

Дайны дараа бий болох олон улсын харилцааны хөгжлийн шинэ төлөв байдлыг тал бүрээс нь угтан тооцож, даян дэлхийд энх тайван, аюулгүй байдлыг тогтоон бэхжүүлэхийн төлөө Ялтын бага хурлын үеэр яригдсан амин чухал асуудлууд дайны дараа дэлхийн улс орнуудын харилцааны шинэ дэг журам тогтон хөгжих үндэс болсныг өнөөдөр та бид өнөөдөр ч тодхон харж байна.

Дэлхий дахины хүн ардад энх амгалан амьдралын үүд хаалгыг нээж, аюулт дайн дахин дэгдэхгүй байх олон улсын хамтын нийгэмлэгийн шинэ түгээмэл механизм бий болгосон энэ бага хурлын мартагдашгүй гавьяаг өнөөдөр дэлхий даяараа бахархан дурсаж, тэрхүү бага хурлаас иш үндсээ авсан энхийн үзэл санааг үеийн үед дээдлэн хэрэгжүүлэхийн төлөө эв санаа нэгдмэл байгаа билээ.

Мэдээллийн технологи үсрэнгүй хөгжиж, улс үндэсний харилцаанд орон зайн хүчин зүйлийн нөлөө багасаж буй эрчимтэй даяаршлын энэ эрэн үед Ялтын бага хурлын бий болгосон олон улсын харилцааны шинэ дэг журам, энх тайван аюулгүй байдлын үйл хэрэг орчин үеийн шинэ арга механизмаар улам бүр баталгаажин бэхэжсээр байна.

Ялтын бага хурал бол Монгол Улсын тусгаар тогтнолыг олон улсын хэмжээнд бататгах, олон улсын харилцааны статус кво-г бий болгох үйл хэрэгт бодит том алхам болсноороо манай ард түмний сэтгэл зүрхэнд гүн бат хоногшин хадгалагдаж ирсэн түүхэн чухал үйл явдал юм.

Монгол Улсын тусгаар тогтнолын төлөө манай үе үеийн эх орончдын тэмцэл бол XX дугаар зуунд ээдрээ төвөгтэй хүнд сорилтуудыг давж баталгаажсан хамгийн өндөр үнэ цэнэтэй үндэсний нандин бахархал билээ. Манж Чин улсын хоёр зуун жилийн колончлолын эсрэг эрслэн боссон 1911-1912 оны үндэсний эрх чөлөөний хөдөлгөөний домогт эх орончид, 1914-1915 онд эх орныхоо тусгаар тогтнолыг улс төр-дипломатын аргаар хамгаалан тэмцэхийн гайхамшигт үлгэр жишээг харуулсан төрийн түшээд-эх орончид, 1919, 1920, 1921 онд тусгаар тогтнолоо сэргээж хамгаалсан ардын эх орончид, 1939, 1945 онд эх орныхоо тусгаар тогтнолыг зэвсэг барин хамгаалсан эх оронч-эрэлхэг дайчид, 1945 оны намар явуулсан ард нийтийн санал асуулгын дүнгээр эх орныхоо тусгаар тогтнолыг бат бэх эв нэгдэл, нэгэн үзүүрт сэтгэлээр

батлан илэрхийлсэн элгэн халуун эх оронч ард түмэн, 1961 онд тусгаар тогтнолоо НҮБ-д баталгаажуулсан эх оронч-дипломатчдынхаа ариун шударга үйл хэргийг өнөө үеийнхэн бид өртөөлөн авч явах хэнтэй ч үл хуваах түүхэн өндөр хариуцлагатай билээ.

Ялтын бага хурлаар хэлэлцэн шийдвэрлэсэн Ази болон Алс Дорнодын асуудлын хүрээнд БНМАУ-ын статус-кво-г хүлээн зөвшөөрүүлэх асуудал хөндөгдөж, бага хурлаас гарсан баримт бичигт Гадаад Монголын “одоогийн байгаа байдлыг хэвээр хадгалах” гэсэн заалт орсноор Монголын ард түмний үе үеийнхний эрхэм дээд чин эрмэлзэл болсон тусгаар тогтнолын асуудал олон улсын хэмжээнд нааштай шийдэгдэхийн бодит томоохон эхлэл тавигдсан юм.

1945 оны намар Зөвлөлт, Хятадын хооронд байгуулагдсан хэлэлцээрийн явцад Зөвлөлтийн талын идэвхитэй чармайлтын үр дүнгээр Хятад улс Монголын тусгаар тогтнолыг Монголын бүх ард түмний санал асуулгын дүнг харгалзан хүлээн зөвшөөрхөөр тохиролцож, 1945 оны 9 дүгээр сарын 21-ний өдөр Улсын Бага Хурлын Тэргүүлэгчид арднийтийн санал хураалт явуулах тухай тогтоол гарган тэр дагуу 1945 оны 10-р сарын 20-ны билэгт сайн өдөр Монголын ард түмэн нэгэн дуугаар эх орныхоо тусгаар тогтнолыг батлан илэрхийлсэн түүхтэй.

XX зуун дэлхийн олон зуун улс түмний хувьд үндэсний тусгаар тогтнолын төлөө тэмцлийн зуун байсныг бид бүгдээрээ мэднэ. Тэр бүхний дотор Ялтын бага хурал бол Монголын ард түмэнд түүхэн хувь зохиолоор олдсон “алтан боломж” байлаа. Манай ард түмэн энэ сайхан боломжийг бүрэн ашиглаж, эх орныхоо тусгаар тогтнолыг үеийн үед өнө мөнхөд баталгаажуулж чадсан билээ.

Ийнхүү Ялтын бага хурал Монгол Улсын тусгаар тогтнолын олон улсын баталгааг бүрдүүлэхэд шийдвэрлэх ач холбогдолтой нэгэн чухал хүчин зүйл болсноороо Монголын ард түмний түүхэнд хүндтэй байр суурь эзэлж, өсвөр залуу үеийнхний эх оронч үзэл, хүмүүжлийн чухал нэгэн үндэс болсоор байдаг юм.

Өнөөдөр эх оронч үзэл бол улс орны эдийн засаг, нийгмийн хөгжлөөр, олон улсын интеграци, даяаршлын сүлжээнд оролцож, өрсөлдөх хөгжих чадавхийн, тусгаар тогтнолоо бодит ажлаар баталгаажуулж байгаагаар тодорхойлогдож байна. Бидний эх оронч үзэл улс орондоо ийм чадавхийг бий болгохын төлөө итгэл үнэмшил, чин эрмэлзлэлээр илэрч байх ёстой.

Өнөөдөр эх оронч бол орчин үеийн нийгмийн гол үнэт зүйл дээр тулгуурлан хөгжих болж байна. Тийм үнэт зүйлс бол юуны өмнө эх орны

тусгаар тогтнол, үндэсний язгуур эрх ашиг, эв нэгдэл, ардчилал, шударга ёс мөн. Үүгээр бид эх оронч үзлээ баяжуулан хөгжүүлэх учиртай.

Өнөөдөр эх оронч үзэл бол түүх уламжлалынхаа үнэ цэнийг шигшиж өвлөсөн, цаг үеэ ойлгож үнэлсэн, ирээдүйгээ угтан харсан үзэл итгэл, үйл хэрэг мөн. Бидний эх оронч үзэл ийм үзэл санаагаар жигүүрлэн хөгжих ёстой.

Ийм учраас эх оронч хүн бүхэн улс орныхоо тусгаар тогтнол, хөгжил цэцэглэлтийн төлөө, олон улсын хэмжээнд өрсөлдөх чадавхийг бэхжүүлэхийн төлөө, ардчилсан үйл явцыг гүнзгийрүүлэхийн төлөө үндэснийхээ эв нэгдлийг нандигнан эрхэмлэж чин шударгаар ажиллаж амьдрах нь эх оронч монгол хүн бүрийн эрхэмийн дээд зорилго байх ёстой гэдгийг онцлон тэмдэглэе.

Олон улсын харилцааны болон Монгол Улсын түүхийн нэн нарийн учир холбогдол бүхий Ялтын бага хурлын үнэ цэнэ, ач холбогдлыг тодруулан судалж, дэлгэрүүлэн сурталчилах хэрэгт өнөөдөр зохион байгуулагдаж буй эрдэм шинжилгээний энэ бага хурал урагш ахисан нэгэн чухаг алхам болно гэж үзэж байна.